

Nghệ thuật
TRẢ LỜI
PHỎNG VẤN
của Chủ tịch
HỒ CHÍ MINH

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT

Nghệ thuật
TRẢ LỜI
PHÒNG VẤN
của Chủ tịch
HỒ CHÍ MINH

**Biên mục trên xuất bản phẩm
của Thư viện Quốc gia Việt Nam**

Hồ Chí Minh

Nghệ thuật trả lời phỏng vấn của Chủ tịch Hồ Chí Minh / Hồ Chí Minh. -

H. : Chính trị Quốc gia, 2020. - 440tr. ; 24cm

ISBN 9786045755013

1. Hồ Chí Minh, 1890-1969, Chính trị gia, Việt Nam 2. Tư tưởng
Hồ Chí Minh 3. Bài phỏng vấn

335.4346 - dc23

CTF0470p-CIP

Nghệ thuật
TRẢ LỜI
PHỎNG VẤN
của Chủ tịch
HỒ CHÍ MINH

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT
Hà Nội - 2020

TỔ CHỨC VÀ BIÊN SOẠN BẢN THẢO

TS. NGUYỄN VĂN ĐẠO

ThS. NGUYỄN NGỌC HÀ

ThS. PHẠM THỊ KIM HUẾ

ThS. NGUYỄN TRƯỜNG TAM

ThS. VŨ VĂN NÂM

Ảnh bìa 1: Chủ tịch Hồ Chí Minh tiếp nhà báo Ôxtrâylia W. Bócsét,
tháng 4 năm 1964

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Chủ tịch Hồ Chí Minh - Anh hùng giải phóng dân tộc, lãnh tụ thiên tài của Đảng và Nhân dân ta, nhà văn hóa kiệt xuất của Việt Nam, người chiến sĩ lỗi lạc của phong trào cộng sản và công nhân quốc tế. Trong suốt cuộc đời và sự nghiệp cách mạng của mình, Chủ tịch Hồ Chí Minh không chỉ tự viết nhiều bài báo mà Người còn tích cực, chủ động gặp gỡ, tiếp xúc, trả lời phỏng vấn (cả trực tiếp và qua thư, điện tín) của các phóng viên, đại biểu các báo ở trong nước và nước ngoài vì Người coi đây là một kênh hết sức quan trọng để nhân dân thế giới hiểu rõ tình hình, cũng như chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước Việt Nam, qua đó tranh thủ sự đồng tình và ủng hộ của quốc tế.

Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn thể hiện sự độc lập về tư duy lý luận, thấu hiểu tình hình thế giới và thực tiễn của đất nước, tầm nhìn chiến lược và sự sáng suốt của các quyết sách chính trị cũng như khả năng giải quyết tài tình mối quan hệ giữa giai cấp và dân tộc, giữa mục tiêu lý tưởng lâu dài và những mục tiêu cụ thể. Bởi vậy, trong các cuộc trả lời phỏng vấn, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn giữ thế chủ động, thể hiện rõ lập trường, quan điểm của Đảng, Nhà nước và Nhân dân Việt Nam trên nhiều khía cạnh, nhiều vấn đề: từ trong nước đến quốc tế, từ chính sách đối nội đến chính sách đối ngoại, từ chính trị, kinh tế, xã hội đến an ninh, quốc phòng... Trong những cuộc tiếp xúc, trả lời phỏng vấn, các câu trả lời của

Người đều ngắn gọn, dễ hiểu, súc tích, đi thẳng vào nội dung câu hỏi; kể cả những câu hỏi có tính nhạy cảm, Người cũng không né tránh mà luôn khéo léo, linh hoạt trong cách xử lý. Trí tuệ mẫn tiệp của Chủ tịch Hồ Chí Minh đã đạt đến trình độ nghệ thuật cao, cả khi Người viết hay trả lời phỏng vấn.

Để có thêm tài liệu nghiên cứu, học tập tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh; tuyên truyền về cuộc đời và sự nghiệp cách mạng của Chủ tịch Hồ Chí Minh nhân dịp Kỷ niệm 130 năm Ngày sinh của Người (19/5/1890 - 19/5/2020) và 95 năm Ngày Báo chí Cách mạng Việt Nam (21/6/1925 - 21/6/2020), Nhà xuất bản Chính trị quốc gia Sự thật xuất bản cuốn sách ***Nghệ thuật trả lời phỏng vấn của Chủ tịch Hồ Chí Minh***. Cuốn sách bao gồm các bài viết, trả lời phỏng vấn của Chủ tịch Hồ Chí Minh được tuyển chọn từ bộ sách *Hồ Chí Minh Toàn tập* (gồm 15 tập) do Nhà xuất bản Chính trị quốc gia Sự thật ấn hành năm 2011.

Ngày nay, trong một “xã hội mở” cả ở trong nước và ngoài nước, sự tiếp xúc với giới báo chí trở thành một hoạt động thường ngày của nhiều người; tuy nhiên, khi đọc và nghe các câu trả lời phỏng vấn chúng ta vẫn cảm thấy còn rất nhiều điều cần được cải tiến để nội dung phỏng vấn thêm sâu sắc và phương cách thể hiện thêm sống động. Đọc lại và nghiền ngẫm, học theo cách Chủ tịch Hồ Chí Minh trả lời phỏng vấn là những bài học vận dụng không bao giờ cũ, là kinh nghiệm quý báu cho những người làm công tác báo chí nói chung và những người thường xuyên tiếp xúc, trả lời phỏng vấn với giới báo chí, truyền thông nói riêng.

Xin giới thiệu cuốn sách với đông đảo bạn đọc.

Tháng 4 năm 2020

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT

1

TRẢ LỜI PHÒNG VẤN CỦA MỘT PHÓNG VIÊN MỸ¹

Hỏi: Anh đến Pháp với mục đích gì?

Đáp: Để đòi quyền tự do cho dân An Nam.

Hỏi: Bằng cách nào?

Đáp: Bằng cách làm việc hết mình và luôn xông xáo tiến lên.

Hỏi: Nhưng đất nước đã sẵn sàng chưa? Các phong trào vũ trang hiện nay ra sao?

Đáp: Tình cảnh nước Việt Nam thật đáng buồn. Ngoài chúng tôi (chỉ một số người yêu nước) chưa có sự chuẩn bị nào cả và các hoạt động vũ trang gần đây đã hoàn toàn thất bại và không có tiếng vang nào...

Hỏi: Từ lúc đến Pari tới nay, anh đã đạt kết quả nào rồi?

Đáp: Ngoài các nghị sĩ, tôi đã gặp tất cả những người chịu giúp chúng tôi. Những người Xã hội nghĩ rằng Chính phủ

1. Qua giới thiệu của Đại diện Chính phủ lâm thời Triều Tiên tại Pari là ông Kim Tchong Wen và Kim Koei Tche, một phóng viên Mỹ đã phỏng vấn Nguyễn Ái Quốc (B.T).

Pháp không khi nào chấp nhận những yêu cầu của chúng tôi nhưng họ vẫn vui lòng giúp đỡ. Và đó là chỗ dựa quan trọng đối với chúng tôi. Chúng tôi cũng hoạt động trong những tầng lớp khác nữa.

Trả lời trước ngày 2/9/1919.

In trong sách *Hồ Chí Minh - Biên niên tiểu sử*,
Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2006, t.1, tr.69.

Hồ Chí Minh: *Toàn tập*,

Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2011, t.1, tr.16.

2

TRẢ LỜI PHÒNG VẤN CỦA PHÓNG VIÊN BÁO *YI CHÊ PAO*

Cuộc trao đổi giữa N.A.Q, Phan Văn Trường, 1 đại biểu Triều Tiên là Kim Tchong Wen và 1 phóng viên Mỹ tại nhà phóng viên:

PV: Ông đến Pháp với mục đích gì?

Đáp: Để đòi những quyền tự do mà chúng tôi phải được hưởng.

PV: Chương trình của ông là gì?

Đáp: Luôn luôn tiến lên phía trước, tùy theo sức mạnh của chúng tôi.

Hỏi về những công việc của đảng ở Đông Dương và những cuộc khởi nghĩa nổ ra từ đầu chiến tranh, Nguyễn Ái Quốc đáp:

“Mục đích của chính quyền Pháp hoàn toàn khác với mục đích của người Nhật ở Triều Tiên. Người Nhật muốn Nhật Bản hóa hoàn toàn người Triều Tiên. Còn nước Pháp, thì ngược lại, muốn duy trì vĩnh viễn sự bất bình đẳng giữa người An Nam và người Pháp, nó muốn, bằng cách lợi dụng lao động của người An Nam, bòn rút vô tận các sản phẩm đủ loại mà Đông Dương rất sẵn và cố gắng không cho người An Nam tự tạo cho mình một vị trí kinh tế độc lập. Các thứ

thuế đủ loại cũng như những biện pháp hạn chế và chế độ giáo dục công cộng đều xuất phát từ những toan tính đó. Bằng cách cản trở văn minh và tiến bộ của dân tộc An Nam, người Pháp vĩnh viễn đặt dân tộc này ra ngoài lề của nền văn minh thế giới và buộc họ phải đáp ứng vô cùng tận những đòi hỏi không ngừng thay đổi của chúng. Trong những năm gần đây, điều kiện sống ở Đông Dương trở nên thảm hại chưa từng thấy”.

Hỏi về những hoạt động từ khi đến Pháp, Nguyễn Ái Quốc trả lời:

“Ngoài việc vận động các thành viên nghị viện, tôi đã tìm cách nhen nhóm thiện cảm mỗi nơi một chút, trong đó Đảng Xã hội đã tỏ ra ít thỏa mãn với các biện pháp của Chính phủ và đã sẵn lòng ủng hộ chúng tôi. Ở Pháp, đó là hy vọng duy nhất của chúng tôi. *Về hoạt động của chúng tôi ở các nước khác, chính ở nước ông (Mỹ) chúng tôi có nhiều thành công hơn. Còn ở chỗ khác, ở đâu chúng tôi cũng chỉ gặp khó khăn*”.

Nguyễn Ái Quốc tiếp tục trình bày thật cảm động về tình hình kinh tế, tình trạng giáo dục, đời sống khổ sở của người An Nam ở Đông Dương. Ông Phan cũng kể rất tỉ mỉ về cuộc đời gian nan của ông trước mặt Kim Tchong Wen và mọi người trong hăng thông tấn của ông.

Báo *Yi Chê Pao* xuất bản ở Thiên Tân, Trung Quốc, ngày 20/9/1919.

In trong sách Thu Trang: *Nguyen Ai Quoc à Paris*, Pari, 1993, tr.69-70.

Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, *Sđd*, t.1, tr.457-458.

3

THĂM MỘT CHIẾN SĨ QUỐC TẾ CỘNG SẢN - NGUYỄN ÁI QUỐC¹

Tại Đông Dương, ảnh hưởng phong trào Găngđi như thế nào? Tiếng vang, làn sóng của phong trào đó có lan đến đây chút nào không? - Tôi hỏi Nguyễn Ái Quốc.

- Không. - Nguyễn Ái Quốc trả lời - Nhân dân An Nam chúng tôi là những người nông dân bị nhấn chìm trong bóng đêm hết sức tối tăm. Không một tờ báo nào, không ai hiểu bây giờ trên thế giới đang diễn ra những gì; đêm tối, thực sự là đêm tối.

Nguyễn Ái Quốc hiện là người An Nam duy nhất ở Mátxcơva, đại diện của chủng tộc Mã Lai cổ xưa. Đó là một thanh niên gầy gò, linh hoạt, mặc cái áo len đen. Đồng chí nói tiếng Pháp - tiếng của những kẻ áp bức, nhưng mà những chữ Pháp từ miệng đồng chí Nguyễn Ái Quốc nghe trầm trầm, lắng xuống như hồi âm của tiếng mẹ đẻ quê hương đồng chí.

Nguyễn Ái Quốc đã nói đến hai chữ “văn minh” một cách đầy khinh bỉ. Đồng chí đã đặt chân qua hầu hết các nước thuộc

1. Bài viết của nhà báo Liên Xô Ôxíp Mandenxtam (B.T).

địa trên thế giới, đã tới miền Bắc và miền Trung châu Phi, đã thấy rất nhiều cảnh đau khổ. Khi nói chuyện, đồng chí thường hay dùng chữ “anh em”. Anh em của Nguyễn Ái Quốc ở đây là những người da đen, những người Ấn Độ, những người Xyri, những người Trung Quốc...

Nguyễn Ái Quốc đã có lần gửi thư tới nhà văn Ronê Marăng, người da đen có quốc tịch Pháp, là tác giả cuốn tiểu thuyết Batuala và đã đặt một câu hỏi một cách thẳng thắn: “Ông Marăng, ông muốn hay không muốn giúp đỡ công cuộc giải phóng các nước anh em ở thuộc địa?”. Ronê Marăng, người được Viện Hàn lâm Pháp quàng cho một vòng hoa danh dự, đã trả lời Nguyễn Ái Quốc một cách dè dặt và quanh co.

- Tôi sinh ra trong một gia đình nhà nho An Nam. Những gia đình như thế ở nước chúng tôi không phải làm việc gì. Thanh niên trong những gia đình ấy thường học Khổng giáo, đồng chí chắc biết Khổng giáo không phải là tôn giáo mà là một thứ khoa học về kinh nghiệm đạo đức và phép ứng xử. Và trên cơ sở đó người ta đưa ra khái niệm về “thế giới đại đồng”. Khi tôi độ mười ba tuổi, lần đầu tiên tôi được nghe ba chữ Pháp: Tự do, Bình đẳng, Bác ái. Đối với chúng tôi, người da trắng nào cũng là người Pháp. Người Pháp đã nói thế. Và từ thuở ấy, tôi rất muốn làm quen với nền văn minh Pháp, muốn tìm xem những gì ẩn đằng sau những chữ ấy. Nhưng trong những trường học cho người bản xứ, bọn Pháp dạy người như dạy con vẹt. Chúng giấu không cho người nước tôi xem sách báo. Không phải chỉ sách của các nhà văn mới, mà cả Rútxô và Môngtexkiơ cũng bị cấm. Vậy thì phải làm thế

nào bây giờ? Tôi quyết định tìm cách đi ra nước ngoài. Thân phận người An Nam chỉ là thân phận người nông nô. Chúng tôi bị cấm, không phải chỉ là bị cấm đi du lịch ra nước ngoài mà cả đi trong nước cũng không được. Đường sắt được xây dựng với mục đích “chiến lược” riêng. Theo con mắt của bọn thực dân, chúng tôi chưa đủ trình độ để sử dụng loại đường này. Tôi lang thang ra bờ biển và tôi đã vượt biển ra nước ngoài. Năm ấy tôi 19 tuổi. Ở Pháp lúc đó đang có tổng tuyển cử. Bọn tư sản Pháp đã dùng những thủ đoạn bẩn thỉu nhất để bôi nhọ lẫn nhau.

Gương mặt Nguyễn Ái Quốc nhận lại một cách khinh bỉ. Đôi mắt nặng nề, u ám bỗng bừng lên. Trong đôi mắt mở to, ứa lệ, anh nhìn về xa xăm:

- Khi bọn Pháp đến cướp nước tôi, những gia đình nền nếp, gia giáo đã bỏ chạy hết không cộng tác với chúng. Bọn vô lại quen thói xu nịnh đã chiếm hết nhà cửa và vườn ruộng, chúng trở nên những tên tư sản mới giàu sụ, và chúng có khả năng giáo dục con cái theo kiểu Pháp. Bên chúng tôi coi những người thanh niên đi học các trường dòng của bọn Pháp là bọn người bỏ đi, là những đồ cặn bã. Thế mà người ta đã trả tiền để làm việc đó. Và dù những kẻ học ở các trường đó có dần dần đến mức nào chúng cũng cố để được đi làm cảnh sát, làm sen đầm. Bọn cố đạo ở nước tôi chiếm tới một phần năm tổng số ruộng đất cả nước. Chỉ có những chủ đồn điền mới so sánh được với họ.

Thực dân Pháp là gì? Ô, đó là những kẻ bất tài và thiển cận. Việc quan tâm đầu tiên của chúng là hình thành nhóm người thân thuộc. Sau đó, là chiếm đoạt và cướp bóc thế nào

cho thật nhiều và thật nhanh. Mục đích của toàn bộ chính sách này là có được một ngôi nhà nhỏ, “ngôi nhà nhỏ của mình” ở Pháp.

- Thực dân Pháp đầu độc nhân dân chúng tôi. Chúng bắt mọi người phải uống rượu. Chúng tôi có phong tục lấy gạo ngon làm ra rượu uống, khi có bạn tới chơi hoặc khi có ngày giỗ tổ tiên. Bọn thực dân Pháp đã lấy gạo xấu, rẻ tiền nấu rượu. Không ai thêm mua của chúng. Khốn thay rượu làm ra lại quá nhiều. Sau đó, người ta hạ lệnh cho các viên tỉnh trưởng cứ theo đầu người mà bắt buộc phải đi mua thứ rượu không ai uống.

Tôi đã hình dung ra được một cách rất cụ thể bọn thực dân đang dùng rượu đầu độc như thế nào dân tộc An Nam đáng yêu, một dân tộc rất lịch thiệp và độ lượng, rất ghét những gì thái quá. Dáng dấp của con người đang ngồi trước mặt tôi đây, Nguyễn Ái Quốc, cũng đang tỏa ra một cái gì thật lịch thiệp và tế nhị. Văn minh châu Âu trên đất nước ấy dùng lưỡi lê và rượu độc và che giấu tất cả những cái đó dưới tà áo dài đen của bọn cố đạo. Từ Nguyễn Ái Quốc đã tỏa ra một thứ văn hóa, không phải văn hóa Âu châu, mà có lẽ là một nền văn hóa tương lai.

- Hiện nay, ở Pari, một nhóm các đồng chí từ các nước thuộc địa của Pháp, 5-6 người Nam Kỳ, Xuđăng, Mađagátxca, Haiti đang xuất bản tờ báo *Le Paria* để chống lại chính sách thuộc địa của Pháp. Đó là tờ báo nhỏ. Các cộng tác viên phải bỏ tiền túi ra để xuất bản, thay cho việc nhận tiền nhuận bút.

Cây gậy tre với lời hiệu triệu in trên báo đã bí mật đến khắp các làng mạc. Nó được chuyển từ vùng này sang vùng

khác, và đã có sự đồng tình với nhau. Nhưng người An Nam đã phải trả giá đắt cho việc đó, đã có những án tử hình và hàng trăm người đã bị mất đầu.

- Người dân An Nam không có linh mục, không có tôn giáo, theo cách nghĩ của châu Âu. Việc cúng bái tổ tiên hoàn toàn là một hiện tượng xã hội. Chúng tôi không có những người tư tế nào. Những người già trong gia đình hay các già bản là người thực hiện những nghi lễ tưởng niệm. Chúng tôi không biết uy tín của người thầy cúng, của linh mục là gì.

- Vâng, thật thú vị là chính quyền Pháp đã dạy cho những người nông dân chúng tôi biết những từ “bôn-sê-vích” và “Lênin”. Chúng tôi bắt những người cộng sản trong dân chúng, trong khi chẳng có người cộng sản nào, hoàn toàn không có ngay cả trong ý niệm, và như vậy chính chúng đã tuyên truyền cho chủ nghĩa bôn-sê-vích và Lênin.

Dân An Nam là một dân tộc giản dị và lịch thiệp. Qua phong thái thanh cao, trong giọng nói trầm ấm của Nguyễn Ái Quốc, chúng ta như nghe thấy ngày mai, như thấy sự yên tĩnh mệnh mông của tình hữu ái toàn thế giới.

Trên bàn có một tập bản thảo, một bản báo cáo công tác rõ ràng, mang phong cách truyền tin của phóng viên. Anh đang tưởng tượng đến đề tài: Đại hội Quốc tế Cộng sản năm 1947. Anh như đang nhìn thấy, nghe thấy diễn biến của hội nghị, mà ở đó anh sẽ điều khiển chương trình nghị sự.

Lúc chia tay, Nguyễn Ái Quốc như nhớ điều gì.

- Vâng, chúng tôi còn có một cuộc “nổi dậy” nữa do Vua An Nam trẻ tuổi Duy Tân phát động, chống lại việc đưa những người nông dân của chúng tôi đến chiến trường của

Pháp. Vua Duy Tân đã chạy, bây giờ ông ấy đang sống lưu vong. Hãy kể về ông ấy nữa.

Ô. MANĐENXTAM

Báo *Ogoniok* (Liên Xô), số 39, ngày 23/12/1923.

Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sdd*, t.1, tr.460-464.

4

TRẢ LỜI PHỎNG VẤN CỦA PHÓNG VIÊN BÁO *L'UNITÀ*¹

...

Tôi hỏi anh ở đâu đến.

- Tôi là người An Nam - bị Pháp cai trị, học sinh Trường đại học Phương Đông ở Mátxcơva. Tôi tên là Nguyễn Ái Quốc.

- Anh kể cho nghe về đời học sinh được không?

- Được...

Trong nước, tôi lao động ở nông thôn, tôi rời Tổ quốc tôi cách đây ba năm².

- Tại sao anh lại sang châu Âu?

- Trước đây tôi có đọc một số tờ báo phát hành sang nước

1. Trả lời phỏng vấn của phóng viên Giovanni Giémanéttô, đăng trên báo *L'Unità* của Đảng Cộng sản Italia từ năm 1924. Năm 1973, đồng chí Rendô Máctineli, đảng viên Đảng Cộng sản Italia đã tìm thấy bài báo này. Bài báo đã được đăng lại trên tờ *Rinasitta*, cơ quan lý luận của Đảng Cộng sản Italia (B.T).

2. Nguyễn Ái Quốc rời Tổ quốc đã 13 năm, tức là từ năm 1911 (B.T).

tôi, một vài tờ có tính chống đối ở An Nam, có những người lính lê dương do Poăngcarê gửi sang để cải huấn. Những người lính lê dương này đọc đủ thứ. Họ là những kẻ chống đối về bản chất. Họ cho tôi đọc các báo Pháp. Vì thế tôi nảy ra ý muốn sang xem “mẫu quốc” ra sao và tôi đã tới Pari. Khi Trường đại học Phương Đông ở Mátxcơva mở, tôi bèn xin học.

- *Trường có đông học sinh không?*

- Tất cả có 1.025 người học thuộc 62 xứ thuộc địa trong đó có 150 gái, 895 vào đảng cộng sản. Trong số 1.025 người học 547 là nông dân, khoảng 300 là công nhân, còn là trí thức tư sản.

- *Anh nghĩ thế nào về sáng kiến bôn-sê-vích này?*

- Tôi rất phấn khởi đối với sáng kiến này. Tôi đã đọc nhiều tuyên bố ủng hộ và đoàn kết của những người chống đối nhưng không người nào đem lại cho chúng tôi một sự giúp đỡ thiết thực để thoát khỏi chế độ nô lệ mà những “người đi gieo rắc văn minh” đang giam hãm chúng tôi. Tôi cho rằng sáng kiến này sẽ đem lại những kết quả rất tốt. Nhiều người đã hiểu tình trạng kém cỏi của chúng tôi nhưng chưa có ai, trừ những người làm cách mạng Nga, chỉ cho chúng tôi con đường đi đến giải phóng. Ở Bacu, năm 1921, lần đầu tiên trong lịch sử của giai cấp vô sản, đã họp một đại hội của các dân tộc phương Đông và chính Lênin, đồng chí Ilítso thân mến của chúng tôi, đã nêu lên những đề án và hướng dẫn chúng tôi đi những bước đầu để làm cho chúng tôi có khả năng cùng tiến bước với giai cấp vô sản thế giới.

- *Tay anh làm sao thế?*

- Không sao, *anh trả lời*. Tôi mang vòng hoa của học sinh viếng Lênin, vì thế hai ngón tay tôi bị tê cóng. Lênin thương tiếc!

- *Các anh có bao nhiêu giáo sư? Chương trình có những môn gì?*

- Chúng tôi có 150 giáo sư dạy các môn: khoa học xã hội, toán, duy vật lịch sử, lịch sử phong trào công nhân, khoa học tự nhiên, lịch sử cách mạng, kinh tế chính trị học, v.v.. Trường đại học có một phòng chiếu bóng, một thư viện 47.000 cuốn sách. Mỗi dân tộc có một thư viện riêng gồm sách, báo, tạp chí. Nên biết là chúng tôi thuộc 62 dân tộc mà đoàn kết với nhau như anh em ruột thịt. Người học tự viết lấy báo hằng tuần. Chúng tôi có một nhà an dưỡng ở Crimê và hai nhà nghỉ hè, một trong hai nhà đó trước cách mạng là lâu đài của một Quận công.

Anh hãy hình dung là ở trên đỉnh ngọn tháp của lâu đài, gần con quạ, biểu tượng của đế chế, pháp phối lá cờ đỏ và ở trong phòng khách, thay vào ngai Quận công, là những người nông dân Triều Tiên hoặc Ácmêni nô đùa với nhau.

- *Ai nấu cho các anh ăn?*

- Chúng tôi thay phiên nhau làm bếp. Chúng tôi cũng thay phiên nhau làm việc ở thư viện, ở câu lạc bộ, giặt giũ. Chúng tôi tổ chức thành công xã. Công xã họp một tuần một lần để thảo luận chính trị, và tổ chức các buổi biểu diễn nghệ thuật, giải trí. Những sự sai phạm sẽ do một “toà án”, do công xã bầu ra nếu thấy cần thiết, xét xử.